

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ оқу-әдістемелік кешені
Мамандығы: Құқықтану
Шифр: 5В030100 Құқықтану
Пән: «Сот медицинасы және сот психиатриясы»

Глоссарий

Сот медицинасы бір-бірінен алшақ жатқан екі білім саласы-мен тығыз байланысты. Медицина ғылымы бола отырып, сот медицинасы заң пәндерімен жиі жанасады. Сот медицинасы-ның пайда болуы құқық ғылымының, сот ісін жүргізу мен мемлекеттік басқарудың қажеттерімен тарихи жағынан байланысты. Соңғылары сот медицинасының мазмұнына ғана емес, тіпті пәннің атауына да ізін қалдырған.

Сот – медицина сараптамасы деп – іс жүргізу немесе қылмыстық немесе азаматтық істерді сот арқылы шешу кезіндегі процессте пайда болатын медициналық және кейбір биологиялық сұрақтарға қорытынды беру үшін дәрігерлермен жүргізілетін ғылыми – тәжірибелік зерттеуді атайды.

Сызат – адам денесінде тері үстінен доғалданған затпен қысым түсірсе немесе осы заттың үстінен адам сырғанаса пайда болады. Сызат заттың формасына ұзындығына және оның қорғанысының бағытына байланысты әр түрлі болады.

Қанталау дегеніміз- ол қан жүретін тамырлардың жарылуының негізінде тері және тері асты клетчаткаларында қанның жиналуы.Қанталаудың пішіні овалды соққының пішінін кескіндейді.

Жарақат – терінің барлық қабатын, тері асты клетчат қабатын зақымдау немесе қуысқа түсуін диагностикалайды. Жара жолдарымен сыртқа шығатын тесігі жарақатты сквозное жара деп атайды. Ал саға болмаса, соқыр жара деп аталады.

Сүйектердің сынуы- мұнда сүйектің бүтіндігінің толық және жартылай бұзылысы болып табылады. Ережедегідей сүйек сынғанда жақын жатқан тіндердің және ішкі органдардың мысалы, қабырға, өкпе, жүрек, бауырды, ал жамбас сүйек – қуық, несеп ағады және т.б.

Ішкі органдардың зақымдалуы. Соққы болған жерде тері бүтіндігі сақталынып, ішкі органдардың жабық жарақатында ішінде қанталау, ағзалардың жыртылып, жырылып бөлек бөліктердің мыжылуымен жүретін зақымдар.

Оқ жарақаты - мұнда оқты қарудан немесе жарылатын заттан алынған механикалық жарақаттар. Оқ жарақаттары механикалық, химиялық, термиялық, әсерден пайда болады.

Танотология (грекше thanatos-өлім) - өлім туралы ғылым. Қазіргі кездегі танотология терминальді жағдайды, динамикасын өлім процесін, потологиялық функциональды және анатомиялық организмдегі ығысуларды оқытады.

Өлім дақтары – бұл терідегі өзгерістер қанныңтіндерде жиналуынан пайда болады. Олардың сыртқы көрінісі үлкен қан талауға ұқсас. Дақтың түсі күлгін-көк болады. Олар өлік факторының даму дәрежесіне байланысты, алғашында бозғылт соңғы дәрежесінде айқын болады.

Мәйіттік сіресуі - бұл кезде бұлшық ет тығызданады, қысқарады және белгілі бір

қалпында қатып қалады. Бұл жағдай барлық бұлшық етті бір уақытта тырыстыруға ұқсас (бұлшық ет демонстрациясы тәрізді), бірақ бұл кезде айқын бұлшық ет рельефі көрінбейді.

Шіру – бұл мәйітке микроорганизмдердің әсерінен болады, шірітуші бактериялар адам ішектерінің қалыпты микрофлорасы, олар ол жерде басқа микроорганизмдермен бірге симбиозда өмір сүреді. Олар организмде өз функциясын орындайды. Адам өлгеннен кейін бәрі өзгереді, қан шірітуші бактериялар көбейіп, таралады, бұл мәйіттің шіруіне әкеледі.

Мумификация – мәйіттің процестің бірі, бұл кезде мәйіттен ылғал толық кеуіп кетеді. Бұл кезде тін қатаяды және көлемі азаяды. Толық мумификацияланған мәйіттің салмағы алғашқының оннан бір бөлігін құрайды. Мумификацияның дамуы үшін жақсы желдетілу, жоғары температура, ауаның ылғалдылығының төмен болуы керек. Барлық қолайлы жағдайда мумификация орта денелі адамды 4-6 айдан кейін пайда болады. Жеке бөліктік мумификация мәйітте 1-2 айда дамиды.

Физико-техникалық факторлар – бұларға тоқтың қуатын, электро тоқтың әсер ету уақыты, ағза арқылы өту жолдары, тоғы бар сымдармен жанасудың көлемі, электро энергия көзінің техникалық принциптері жатады.

Биологиялық факторлар - бұларға зардап шегушінің денсаулық жағдайы, жасы (балалар мен қарттар бейім болады), терінің тіндердің, ішкі мүшелерді өзіндік қарсыластығы кіру аймағындағы жатады.

Метеорологиялық факторлар – бұларға жоғарғы ылғалдылық жаңбырлы ауа райы және сыртқы ортаның жоғарғы температурасы (тер шығуға әкеледі) жатады.

Тұлғалық факторлар – жоғары қозғыштығы бар тұлғалар, истериялық тұлғалар және де ұзақ уақыт бойы психикалық бұзылыстары бар барлық адамдар электро жарақатқа бейім болып келеді.

Құлау нәтижесінде алынған зақымдар – бұл құлаған кезде дененің қозғалмайтын затқа немесе жерден алынған соққыдан пайда болады. Бұл жарақаттардың сипаты қандай биіктіктен құлағанын, адам құлаған жердің ерекшеліктерін және адам денесінің құлап түскен кезде сол жерге қалай соғылғанымен анықталады.

Гомосексуализм. Оның келесі түрлерін ажыратады: еркектік- еркектік гомосексуализм түрі. Ол кезде жыныстық қатынса, жыныс мүшесін ануқа енгізі.

Лесбианство (сафизм, трибадия)- гомосексуализмнің әйелдік түрі, бұл кезде әйелдің эрогенді аймақтарын қоздыру жатады.